

4. Огірко О.В. Християнська етика. Навчальний посібник / О.В. Огірко. – Львів : ЛІ МАУП, 2003. – 174 с.

5. Пико делла Мирандола Джованни. Речь о достоинстве человека / Джованни Пико делла Мирандола // Антология мировой философии: Возрождение. – Мн.; М.: [б. и.], 2001. – 928 с.

6. Психология. Словарь / Ред. А.В. Петровско-

го, М.Г. Ярошевского. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.

7. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. – М. : Политиздат, 1991. – 560 с.

8. Шибутани Т. Я-концепция и чувство собственного достоинства / Т. Шибутани // Самосознание и защитные механизмы личности. Хрестоматия. – Самара : «БАХРА-М», 2000. – С. 220–232.

УДК 159.923.2

ПСИХОЛОГІЧНІ СТУДІЇ РОЗВИТКУ ДОВІРИ ДО СЕБЕ В КОНТЕКСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЙНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Шевченко С.В., старший викладач
кафедри психології та особистісного розвитку
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

У статті проаналізовано наукові підходи до дослідження процесу зародження, процесу наступного розвитку та становлення феномену «довіра до себе» в контексті ідентифікаційного позиціонування майбутнього психолога. Розглянуто значення феномену «розвиток довіри до себе» в контексті становлення професійної ідентичності.

Ключові слова: довіра до себе, особистісна ідентичність, ідентифікація, професійна ідентичність.

В статье проанализированы научные подходы к исследованию процесса зарождения, процесса последующего развития и становления феномена «доверие к себе» в контексте идентификационно-го позиционирования будущего психолога. Рассмотрено значение понятия «развитие доверия к себе» в контексте становления профессиональной идентичности.

Ключевые слова: доверие к себе, личностная идентичность, идентификация, профессиональная идентичность.

Shevchenko S.V. PSYCHOLOGICAL STUDIES OF TRUST GENESIS IN THE CONTEXT OF FUTURE PSYCHOLOGISTS' IDENTIFICATION POSITIONING

The article analyzes the scientific approaches to the study of the processes of conception, development and emergence of the phenomenon of self-trust in the context of the identification positioning of future psychologists. The author also discusses the significance of the concept of trust genesis in the context of professional identity formation.

Key words: self-trust, personal identity, identification, professional identity.

Постановка проблеми. Багатоступеневість і багатоплановість розвитку довіри до себе в майбутнього психолога в аспекті його об'єктивного і суб'єктивного змісту відзначають багато авторів (І.В. Антоненко, Н.О. Єрмакова, В.П. Зінченко, Є.П. Ільїн, Т.С. Пухарева та ін.). Довіру в онтогенетичному розвитку особистості розглядали О.В. Голуб, С.Г. Достовалов, Н.О. Єрмакова, Е.П. Крищенко, В.Е. Пахальян та ін. Об'єднуючим різні підходи до дослідження трастгенезу є положення про етапний характер даного процесу. Величезний матеріал, накопичений під час вивчення проблеми періодизації, показує, що трастгенез особистості відбувається протягом усього життя і не обмежується будь-яким одним періодом.

Початком розвитку довіри Е. Еріксон вважав перший рік життя людини, коли форму-

ється базова довіра на основі взаємин із матір'ю або іншою особою, яка піклується про маля. Це перша фаза епігенезу, перша криза ідентичності, в основі якої – вибір між довірою та недовірою до світу. Довіру дослідник розглядає крізь призму довіри до себе самого та почуття незмінної прихильності до себе інших людей. Почуття глибокої довіри до себе, до людей, до світу є наріжним каменем здорової особистості. Вчений зазначає, що почуття базової довіри є фундаментальною передумовою психічного життя особистості [17].

Введення в науковий тезаурус терміну «ідентичність» традиційно пов'язують з іменами Д. Локка і Д. Юма. Використання в психології поняття «ідентичність» традиційно пов'язують з іменем Е. Еріксона, котрий ввів поняття «особистісна ідентичність», або «психосоціальна тотожність»

особистості», і розумів його, як самототожність особистості на всіх етапах життєвого шляху людини.

Центральним новоутворенням юнацького віку є особистісне та професійне самовизначення, яке в зарубіжній психології визначається як ідентичність, тобто усвідомлена індивідом соціальна тотожність, що дозволяє зайняти особистості внутрішню позицію дорослої людини та зрозуміти себе і свої можливості. Формування ідентичності це тривалий і складний процес, який залежить від прийняття індивідом власних рішень, взяття на себе відповідальності за вибір цінностей та майбутньої професії. В.І. Шахов зазначає, що якщо ідентичність не сформується, то людина «не знаходить себе», свого місця в суспільстві, в праці, тощо [10].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналізуючи сучасні дослідження ідентичності, дослідники умовно виокремлюють три її форми: ідентичність – як цілісність особистості; ідентичність – як ступінь відповідності людини певній групі; ідентичність – як автентичність індивіда [14]. У цілому варто визнати, що в психології існують різні погляди на сутність та природу ідентичності, а також пояснення механізмів які забезпечують цей стан.

Постмодерністські теорії, як зазначено в монографії, докорінно змінили традиційний погляд на ідентичність, довівши, що поняття про незмінного суб'єкта ліберально гуманістичного мислення є анахронізмом, яке повинно бути замінено на більш гнучке поняття про індивіда, чия ідентичність є соціально детермінованою, а отже, має динамічний та мінливий характер [6]. З. Бауман відмічає, що основна проблема індивіда на початку нового тисячоліття полягає не в тому, як набути обрану ним ідентичність і зробити її визнаною іншими людьми, а в тому, яку ідентичність обрати і як бути готовим до її зміни, якщо вона опиниться неефективною за даних соціально-економічних умов [6].

Аналіз теорій ідентичності уможливило дійти висновку, що головними компонентами ідентичності є індивідуальна, або «Я»-ідентичність (котра містить рольові ідентичності), і колективна, або «Ми»-ідентичність (що об'єднує групові ідентичності і соціальні категорії).

Узагальнюючи погляди Д. Тернера [13], Д. Марсія [18], Дж. Міда [8], та інших, можна стверджувати, що особистісна ідентичність формується на основі ідентифікації фізичних, інтелектуальних і моральних якостей, а соціальна ідентичність є результатом ідентифікації людини з конкретною

спільнотою, етносом, професійною групою. Поняття особистісної ідентичності відображає ідею унікальності кожного індивіда, наявності специфічних рис, що відрізняють його від інших.

Д. Марсія на підставі аналізу експериментальних даних виділив статуси ідентичності: дифузна ідентичність (люди, котрі не мають чітко сформованих цілей, цінностей і не прагнуть це зробити); передчасна ідентичність (людина, не пережила кризи, але володіє сукупністю цілей та цінностей); мораторій (людина, котра знаходиться в стані кризи і робить спроби її вирішити); досягнута ідентичність (людина, котра пройшла кризу і сформувала певну сукупність особистісно-значущих цілей, цінностей та переконань) [18].

Аналіз літературних джерел свідчить, що провідним механізмом становлення ідентичності є ідентифікація. Першим, хто став використовувати це поняття в психології, був З. Фройд, котрий застосовував його для інтерпретації патологічної депресії, а пізніше – для аналізу сновидіння і способів засвоєння дітьми зразків поведінки значущих інших [15].

Постановка завдання. Головна мета даної роботи – розгляд феномену «розвиток довіри до себе» в контексті становлення професійної ідентичності майбутніх психологів у процесі фахової підготовки. Здійснити інтерпретацію понять «ідентичність» та «ідентифікація». Проаналізувати значення професійної ідентичності в процесі становлення особистості майбутнього професіонала.

Виклад основного матеріалу. Нині процес ідентифікації отримав більш широке тлумачення, і в психології виділяється щонайменше три сфери психічної реальності, що перетинаються і котрі «опікуються» даним поняттям: «По-перше, ідентифікація – це процес об'єднання особистості з іншою особою або групою на підставі зв'язку, що є досить міцним, а також включення у свій внутрішній світ і прийняття як власних норм, цінностей, зразків... По-друге, ідентифікація – це уявлення, бачення суб'єктом іншої людини як продовження самої себе ... По-третє, ідентифікація – це механізм постановки суб'єктом себе на місце іншого...» [9].

З точки зору психологічного змісту саме в першому значенні ідентифікація виступає в якості механізму породження і розвитку ідентичності. При цьому психологічний сенс ідентифікації полягає в співставленні, порівнянні суб'єктом системи власних цінностей і цінностей, котрим необхідно відповідати, і відмові від тих, які не потріб-

ні, а в кінцевому рахунку – в ототожненні себе з ким-небудь і чим-небудь. Реалізація даного механізму буде модифікуватися залежно від того, яка ідентичність сформується – соціальна або особистісна. У першому випадку суб'єкт ідентифікує зміни, котрі відбулися з ним до теперішнього часу, а в другому він порівнює їх із певними соціальними зразками або уявленнями про них [7].

Стислий аналіз розуміння соціальної та особистісної ідентичності, здійснений вище, дозволяє нам безпосередньо перейти до визначення поняття професійної ідентичності. Виокремлення професійної ідентичності є закономірним процесом поступової диференціації поняття ідентичності, оскільки в основі даного процесу лежить специфіка її елементів.

Умовно можна виділити вузьке та широке тлумачення професійної ідентичності. У вузькому розумінні професійна ідентичність розглядається як самосвідомість, система уявлень людини про себе як суб'єкта свого життя і праці. У широкому сенсі професійна ідентичність належить до понять, у котрих формовиявляються концептуальні уявлення людини про своє місце в професійній групі або спільноті. Це уявлення супроводжується певними ціннісними і мотиваційними орієнтирами [16].

Аналіз різних підходів до розуміння професійної ідентичності засвідчує існування загальної тенденції її розгляду, яка полягає в тому, що частина дослідників намагаються визначити її через одну базову ідентифікаційну структуру (цінності, позиції, настанови), інші вважають, що в основі професійної ідентичності лежить система ідентифікаційних елементів. У контексті даної роботи покладена остання точка зору щодо розуміння професійної ідентичності [6].

Ідентичними можуть вважатися лише ті професіонали, котрим властивий перетворюючий психологічний потенціал. В узагальненому виді його можна подати як потенційну можливість виконувати певну діяльність у варіативних умовах. Високий рівень сформованості ідентичності, на думку Е. Еріксона [17], характеризує людину як зрілу особистість, здатну актуалізувати та реалізувати свій потенціал. Відсутність ідентичності або низький рівень її сформованості приводять до вкрай негативних наслідків, а саме до втрати почуття тотожності, цілісності із собою, втрати довіри до себе, розірваності структури «Я».

Розгляд феномену «розвиток довіри до себе» в контексті становлення професійної ідентичності припускає виділення етапів його формування. З погляду Е. Еріксона, процес становлення професійної

ідентичності передбачає проходження особистістю подібних до соціалізації етапів – довіри, автономії, ініціативності, досягнення, ідентичності, інтимності, творчості, інтеграції. У стійкому остаточному варіанті професійна ідентичність формується на досить високих рівнях оволодіння професією та виступає як стійке узгодження основних елементів професійного процесу.

Л.Б. Шнейдер [16] виділяє 4 етапи становлення професійної ідентичності (до-професійний, передпрофесійний, інформаційний та професійний) та співвідносить їх з етапами психічного розвитку дитини та історичного розвитку професійної ідентичності в соціогенезі.

Н.С. Аринушкіна вважає, що становлення професійної ідентичності – це тривалий процес накопичення досвіду, себто теоретичних знань; потім – психологічна сторона професіоналізації, коли індивід спостерігає, засвоює та представляє себе та свою майбутню професію; далі – етап саморефлексії, усвідомлення індивідом реального положення справ, прийняття або неприйняття їм або професійним співтовариством його як професіонала. Дослідниця підкреслює, що набуття професійної ідентичності відбувається в процесі навчання, здійснюється через творчу пізнавальну активність особистості, а також психологічну підготовку до ситуації професійної діяльності, яка опосередкована розвитком саморефлексії [1].

Н.Л. Іванова та Е.В. Конєва [6] підкреслюють, що процес формування професійної ідентичності не завжди усвідомлюється людиною.

Т.М. Буюкас [2] відзначає, що формування ідентичності в сучасного професіонала найчастіше має слабко усвідомлений характер, оскільки багато трудових операцій уніфіковані в результаті застосування подібних технічних засобів діяльності в різних професіях. Це деякою мірою сповільнює формування цілісного уявлення людини про свою роль у професійному процесі, без якого неможливе розуміння свого місця в професійному середовищі та досягнення рівня професійної майстерності.

Професійна ідентифікація – це необхідна умова професійної самосвідомості особистості. Вона передбачає прийняття провідних професійних ролей, цінностей та норм, котрі спонукають особистість до ефективної практичної діяльності [10].

Професійна ідентифікація є, по суті, соціально-економічним процесом, що визначає місце індивіда в стратифікаційній структурі суспільства, забезпечує йому відчуття захисту та значимості. Розуміння і прийнят-

тя професійних норм забезпечує людині професійну ідентифікацію, тобто критичне співвідношення своєї позиції з професійними установками, характерними для певної професійної спільноти [9].

Професійна самоідентичність особистості формується через рефлексію навчально-професійних інтересів, цілей, очікувань, дій, досягнень, результатів, якостей, які складають потенціал професіонала, цінностей майбутньої професійної діяльності тощо [3]. Формування професійної самоідентифікації психолога передбачає усвідомлення ним своєї соціальної ролі, розуміння очікувань соціуму щодо його професійних функцій та результативності роботи [10].

Неспростовним є той факт, що саме в юнацькому віці молода людина вперше усвідомлено та привселюдно маніфестує свою ідентичність через різні вибори, серед них виділяють і професійні.

Н.О. Єрмакова вважає, що головним завданням цього життєвого етапу виділяється інтеграція взаємовиключних особистісних утворень у соціальні настанови із позитивною спрямованістю. Залежно від ставлення до себе відбуваються кардинальні життєві вибори юнаків та дівчат (наприклад, професійна підготовка), що певною мірою впливають на життєві успіхи та поразки у дорослому віці. Дослідниця вказує, що довіра до себе має конструктивну (збалансованість суперечливих складових у єдину позитивну стійку самоустановку) і деструктивну спрямованість (незбалансованість протилежних компонентів із негативною переважанням) [5].

Н.О. Єрмакова вказує, що довіра до себе в юнацькому віці проявляється на трьох рівнях: узгодженому високому, неузгодженому середньому та дезінтегрованому низькому. Високий рівень характеризується узгодженістю суперечностей у ставленні до себе, усвідомленим самоприйняттям (переживання почуття задоволення від власної особистості, симпатії до себе, прийняття не тільки власних переваг, а і недоліків), самоцінністю (інтерес до власного внутрішнього світу, усвідомлення цінності власної особистості), самоприхильністю (збалансована тенденція до захисту власного «Я», відсутність сильних намірів самозміни). Неузгодженому середньому рівню властиві суперечності в афективній, когнітивній, поведінковій сферах; чергування почуттів симпатії та антипатії до себе, неприйняття негативних сторін власного «Я», відсутність стійкого інтересу до власного внутрішнього світу, надмірний захист власного «Я» (надмірна самоприхильність);

дезінтегрованому низькому притаманні почуття антипатії до своєї особистості, відсутність тенденції захищати власний образ «Я», підсилені наміри самозміни (негативна самоприхильність) [5].

Авторка доходить висновку, що індивідуальні особливості становлення структурних компонентів довіри до себе пов'язані з віком студентів. Зміни прояву цього особистісного феномену від 17-18 до 18-19 років мають тенденцію до збільшення низького рівня в афективній, когнітивній, поведінковій сферах. Неузгоджені рівні (середній, низький) домінують над узгодженим (високим) рівнем довіри до себе студентів. Збалансований високий рівень, оптимальний для особистісного зростання в юнацькому віці, несуттєво збільшується від першого до другого курсу. Ці тенденції пояснюються переходом 18-19 річних студентів до реальних позицій ранньої дорослості, який супроводжується неузгодженістю ставлення до себе [5].

Змістовий аналіз феномену «розвиток довіри до себе» дає підстави констатувати, що довіра до себе дозволяє майбутньому психологу зайняти певну ціннісну позицію стосовно самого себе в процесі професійної підготовки та, виходячи із цієї позиції, будувати стратегію реалізації себе в майбутній професії. Так, наявність довіри до себе в майбутнього психолога відіграє важливу роль і сприяє тому, що молоді люди покладаються на себе, навчаються самостійно приймати рішення та ставити навчальні та професійні цілі.

При цьому на першому курсі навчання в основному спрямовано на формування професійного бачення світу та засвоєння теоретичних засад та операцій. Слід погодитися з Т.П. Скрипкіною, що довіра до себе повинна виконувати в цьому процесі функцію безпеки до навколишнього світу, але при цьому вона повинна виконувати і функцію безпеки до обраної професії психолога та до себе, як представника цієї професії [11].

На другому та третьому курсах навчання спрямоване на формування в практичному плані професійних дій та операцій, а також професійного осмислення ситуацій і професійних аспектів спілкування. У студентів-психологів з'являється можливість порівнювати свої дії з тим, як їх виконує викладач. Навчальна діяльність студентів на цьому етапі реалізує те, що роблять викладачі, а саме «robi як Я». Тобто тут фактично реально починає формуватися професійний світ майбутнього психолога. Більше того, саме на цьому етапі світ у студентів-психологів починає заломлюватися

крізь призму професії, а отже, і починає формуватися прояв довіри до себе як майбутнього психолога.

Т.П. Скрипкіна особливо підкреслює, що «за допомогою довіри людина виявляється пов'язаною зі світом в єдину онтологію, а тому вона виступає фундаментальною умовою взаємодії людини зі світом. Довіра виступає одним з механізмів «проникнення» людини у світ» [12]. Відносно навчальної діяльності студентів-психологів вважаємо, що мова фактично йде про «проникнення» в майбутню професійну діяльність, тобто про набуття професійної ідентичності.

Найскладнішими для студентів-психологів, на наш погляд, є останній курс навчання. З позиції розгляду феномену розвитку довіри до себе в майбутнього психолога ухвалення рішення ґрунтується на «принципі відповідності», відносно до якого людина прагне усунути невідповідність, яка виникла між ним і світом, тобто невідповідність можливостей людини тим умовам, які надає йому світ у кожній ситуації [5]. Т.П. Скрипкіна вважає, що існують два способи усунення невідповідності, що виникла: людина може збільшити рівень довіри або до себе, або до світу (до інших) [11].

Спостереження за реально діючими професіоналами дозволили виявити існування феномену сприйняття себе на периферії професійного простору, що, по суті, є ознакою маргіналізму. Психологічно воно виявляється у втраті професійної ідентичності, байдужості до професійних норм, обов'язків, підміною професійних цінностей цілями і цінностями іншого соціального і професійного просторів. Слід взяти до уваги один неспростовний факт: професійна ідентичність у повному сенсі слова властива лише для тієї категорії людей, в яких стрижневою основою ідентифікації є професійна діяльність [4].

Розгляд феномену «розвиток довіри до себе» дає підстави констатувати, що вона є важливою складовою професійної ідентичності, дозволяє майбутньому психологу зайняти певну ціннісну позицію стосовно самого себе в процесі професійної підготовки та, виходячи із цієї позиції, будувати стратегію реалізації себе в майбутній професії.

Висновки. У статті проаналізовано наукові підходи до дослідження процесу зародження, розвитку та становлення феномену «довіри до себе» в контексті ідентифікаційного позиціонування майбутнього психолога. Розглянуто значення феномену траггенезу в контексті становлення професійної ідентичності.

Визначено, що в сучасних дослідженнях ідентичності дослідники умовно виокремлюють три її форми: ідентичність – як цілісність особистості; ідентичність – як ступінь відповідності людини певній групі; ідентичність – як автентичність індивіда. З поняттям ідентичність тісно пов'язане поняття ідентифікації. Професійна ідентичність формується завдяки професійній ідентифікації, процес якої відбувається на етапі навчання у вищих навчальних закладах, оскільки професійна група стає значущим об'єктом соціальної ідентифікації людини.

Розгляд феномену «розвиток довіри до себе» дає підстави констатувати, що довіра до себе дозволяє майбутньому психологу зайняти певну ціннісну позицію стосовно самого себе в процесі професійної підготовки та, виходячи із цієї позиції, будувати стратегію реалізації себе в майбутній професії.

Перспектива подальших наукових розвідок полягає в емпіричному дослідженні особливостей розвитку довіри до себе в майбутніх психологів крізь призму набуття ними професійної ідентичності в процесі фахової підготовки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аринушкина Н.С. Об определении и типах идентичности / Н.С. Аринушкина // Мир психологии: научно-методический журнал / Ред. Д.И. Фельдштейн, С.К. Бондырева. – 2004. – № 2 апрель-июнь 2004. – С. 48–54.
2. Буякас Т.М. Становление стойкого интереса к профессиональной деятельности / Т.М. Буякас // Вестник Московского университета. 2010. – № 2 – С. 75–82. (Серия «Психология»)
3. Варбан М.Ю. Рефлексія професійного становлення в юнацькому віці / М.Ю. Варбан // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 6–7. – С. 80–83.
4. Ермолаева Е.П. Профессиональная идентичность и маргинализм: концепция и реальность (статья 1) / Е.П. Ермолаева // Психологический журнал / Ред. А.В. Брушлинский, И.О. Александров, И.И. Чеснокова. – 2001. – Том 22. – № 4 июль-август 2001. – С. 51–60.
5. Єрмакова Н.О. Психологічні особливості становлення довіри до себе у юнацькому віці : автореф. дисс. канд. псих. наук / Н.О. Єрмакова. – Київ : Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2008. – 205 с.
6. Иванова Н.Л. Социальная идентичность и профессиональный опыт личности: моногр. / Н.Л. Иванова, Е.В. Конева – Ярославль : ЯГПУ, 2003. – 132 с.
7. Макеев С.А. Социальные идентификации и идентичности / С.А. Макеев, С.Н. Оксамитная, Е.В. Швачко. – Киев : Ин-т социологии НАН Украины, 1996. – 185 с.

8. Мид Дж. Интернализированные другие и самость / Дж. Мид // Американская социологическая мысль: тексты / сост. Е.И. Кравченко, под ред. В.И. Добренкова. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – С. 224–227.
9. Орешета Ю.В. «Ідентифікація» та «професійна ідентифікація»: теоретична інтерпретація понять / Ю.В. Орешета // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2013. – Вип. 58. – С. 104–112.
10. Развитие личности майбутнього психолога в умовах трансформації суспільства: моногр. / В.І. Шахов, О.М. Паламарчук [та ін.] – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 324 с.
11. Скрипкина Т.П. Доверие к себе как условие развития личности Текст / Т.П. Скрипкина // Вопросы психологии, 2002. – № 1. – С. 95–103.
12. Скрипкина Т.П. Психология доверия: [учебное пособие] / Т.П. Скрипкина. – М. : Изд. центр «Академия», 2000. – 264 с.
13. Тернер Дж. Социальная идентичность, самокатегоризация и группа / Дж. Тернер // Иностранная психология, 1994. – № 2. – С. 8–17.
14. Українське студентство у пошуках ідентичності: монографія / За ред. В.Л. Арбеніної, Л.Г. Сокурянської. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 520 с.
15. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого «Я» : [сборник : пер. с нем.] / З. Фрейд. – СПб. : Азбука-классика, 2009.–190 с.
16. Шнейдер Л.Б. Профессиональная идентичность: структура, генезис и условия становления : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.13 / Л.Б. Шнейдер. – М., 2001.–325 с.
17. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис: Пер. с англ. / Э. Эриксон. Под общ. ред. и предисл. Толстых А.В. – М. : Издательская группа «Прогресс», 1996. – 344 с.
18. Marsia J.E. Ego identity status: Relationship to change in Self-esteem, «general maladjustment» and authoritarianism / J.E. Marsia // Journal of Personality. 1967. – № 35. – P. 118–133.

УДК 159.922.72

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ

Шевченко С.В., к. психол. н.,
доцент кафедри психології

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

Волобуєва А.І., студентка
магістратури спеціальності «Психологія»

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

У статті проаналізовано наукові підходи до вивчення проблеми адаптаційного потенціалу студентів. Розглянуто фактори розвитку адаптаційного потенціалу у студентів

Ключові слова: адаптація, адаптаційний потенціал, адаптаційні здібності, нервово-психічна стійкість, моральна нормативність, комунікативні здібності.

В статье проанализированы научные подходы к изучению проблемы адаптационного потенциала студентов. Рассмотрены факторы развития адаптационного потенциала у студентов.

Ключевые слова: адаптация, адаптационный потенциал, адаптационные способности, нервно-психическая устойчивость, моральная нормативность, коммуникативные способности.

Shevchenko S.V., Volobuieva A.I. THEORETICAL ASPECTS OF RESEARCH OF ADAPTATION POTENTIAL OF STUDENTS

The article analyzes the scientific approaches to studying the problem of the students' adaptive potential. The factors of the development of the adaptive potential of students are considered.

Key words: adaptation, adaptive capacity, adaptation ability, neuro-psychological stability, moral normativity, communication skills.

Постановка проблеми. Проблема адаптаційного потенціалу в різних аспектах досліджується багатьма науковцями. На сьогодні існує декілька підходів до розу-

міння особистісного адаптаційного потенціалу в роботах вітчизняних авторів. Проте в сучасній психологічній науці бракує досліджень щодо теоретичного аналізу та